

# مکملہ تاریخ

ادبی و سیاسی رسالہ اسبوعیہ در

۳۱ نجی سنہ

جلد : ۱۴ - جزو : ۱۴۹ پنچشنبہ ۲۰ جمادی الاخری ۱۳۳۰

## پای تختک حالی

شناسی مرحوم تصویر افکارینک ۱۲۸۰ ذی القعدہ سینک ۲۸ زندہ نشر اولتان ۱۹۲ نجی نومروسندہ ، استانبول سوقاقلرینک تنویر و تطہیرینہ حصر ایتمدیکی بند مخصوصدہ پای تختک اوصاف طبیعیہ سسنہ شو جملہ لطیفہ سیلہ ترجمان اولمشدی :

» شهر من برای تخت در، که یالکیز باشنہ بردولت دکر ، و آکا مالک اولانلر  
» ایسہ - بر صاحب خروجک قولنجہ [۱] - جهانہ حکم ایتمکہ مقتدر اولہ بیلور .  
» اولیلہ بردار الملک ، کہ زمانمزدہ آسیانک عقل پیرانہ سی اورویانک بکر فکریلہ  
» ازدواج ایتمک ایچون بر حجلہ کاه اولمشدر .  
لطافت طبیعیہ سی بر طبع شاعرانہ وصف ایتمک ایستسہ شو یلہ خیال  
ایتمزی ؟ :

» استانبول بلدہ سی ، اورویانک کنار ساحلندہ آسیایہ قرشو قورلمش  
» بر مالکۂ دریادر ، کہ مانندی زیر افلاکدہ مرئی اولماز ، آلاکہ آینہ ابداری

« اولان صفحه خلچنده منعکس صورت بیقراریدر . آوازه جهانگیری اوزاقدن  
 « ایشیدنله برمرته خوش کلور، که منظره دلکشاسنی یقیندن تماشا ایتکه قولاقدن  
 « عاشق اولماق محال مطلقدر ؛ حسرةالملل عنوانه مظهرتی نابجامیدر ؟  
 « بویله برشهر شهر نه قدر تحصیل و تطهیر و نه قدر تزیین و تنویر اولنسه  
 « شایسته در . »

تصویر افکارده استخلاف ایتدیکی کمال ایسه ۳ سنه صگرم ینه بوغزته نك  
 ۳ ذی القعدة ۸۳ تاریخی نسخهنده . خواجه پاشا حریق اوزرینه . خلقی کارگیر  
 اینیه تشویقاً نشر ایتدیکی مقاله مشهوره سنده استانبولک مزیات طبیعه وسیا .  
 سیه سنی تعریفده فقرات آتیه ایله خامهران بیان اولمشدی :

« . . . و طغز اولان استانبول ایسه برشهر شهردر، که پای تخت و بلکه عین  
 « تخت عالم اولمق قابلیت طبیعه سنی حائزدر . ساحلی ایکی دریانك ملتقاسیدر، که  
 « زراعتك اڭ معمور بوستانی اولان آسیانك محصولاتی اورویایه و صناعتك  
 « اڭ مشهور دکانی اولان اورویانك معمولاتی آسیایه نقل ایتکده واسطه اولمشدر،  
 « و داخلی ایکی قطعه عظمیانك منتاسیدر، که جامع دیانت حکمنده بولنان  
 « شرقك فضیلت اطواریلله . مکتب حکمت صورتنه کیرن غربك امتزاج مزیت  
 « افکارینه رابطه ویرمشدر . »

« بوبلده دلارا عالمك اقلیم اعتدالنه زینت ویرمش بر موقع مستنادر، که  
 « نظر امعانه باقلسه بربرده مثالی کورلر . مگرکه لطافت عالم فرینی تماشا ایدن  
 « زوارینك دیده تحسرنده قالان عکس بیتالیدر . »

« بوندن بشقه برحیثی دها وارددر، که ملتزمه موروث اولان شان مظفریتك  
 « اڭ بیوك بر نشانه افتخاری بوبلده در . »

« حقیقت حالده بویله قهرمان برملتك نشانه افتخاری اولمغه شایان دکلیدر که  
 « ( ذاتاً حسرةالملوک ) عنواتی احراز ایتمشکن ، بزم ملکمز اولهلی برقات دها  
 « کسب امتیاز ایتمشدر . چونکه و طغز بزه نه قدر شرفلی کلدیسسه بزده آنك  
 « قدرینی اوقدر اعلا ایلدك (!) » §

شوایکی ترقیرورک شهر مزک اوزمانکی حالی ایله وضع طبیی و سیاسی ، و خصوصاً موقع اقتصادی حقنده کی تمهیدانی و بومهدانک کرک ضمنده ، کرک متننده مندیج تمیاتی ، هب حال حاضرینک محتاج اعمار و اصلاح اولیشنی افهام معرضنده دکلیدر ؟

بزوبلهده بهیمیانی فتح ایله دولتمزه - اوانه قدر هنوز تعین ایتماش اولان - هویت سیاسی سنی اعطادن ماعدا قرون وسطایه خاتم چکمک و قرون اخیریه فاتحه کشاد اولق کبی تاریخ عالمده امثالی نادر اولان بر وقعه عظمایه سبب اولدق ، که بو حیثیتله فاتح سلطان محمد ( منقلب ادوار ) عنوان منخرتنه بحقر سزاوار کورلمشدر .

استانبولک یزدن اولکی حالی ، یعنی حال عمران وانتظامی حقنده تأسف اولنور، که بوگون الله استناد ایدمک برخریطه مسطحیه مالک دکلز . شو قدرکه آیاصوفیه کبی عجائب سبعة عالمدن معدود و مہماریاتده کی بعض حواص مخصوصه سنه مبنی روی زمینده امثالی ناموجود بر بنای معلایه و یانی باشنده - بقیه سنی حالا بیك سبب و صورته سوء استعمال ایلدیکمز - ( ایو دروم ) کبی بر عرصه پهنای مالک بولسان بوشهر دلارا ظن ایتمیز ، که الیوم یار واغباری دلخون ایدن طرز سقیمده بولنمش اولسون . چونکه یالکیز آیاصوفیه دن باحث اثرلردن استدلال اولندیقنه نظراً بومعبد معظم دائراً مدار هر درلو ابنیه دن متجرد اولدقدن بشقه جابجا هیاکل اعزه ایله مزین بولنمشدر .

آت میدانی دیدیکمز ( ایو دروم ) ایسه ۱۵۰ بیك مترو اتساعنده برقوشی محلی ایدی، که شمالاً کدیک پاشایه و جنوباً آراسته یه قدر متمد و شرقاً آیاصوفیه و غرباً مکتب صنایعک آردنده کی سدی ایله محدود ایدی . شمعی ایسه تقریباً ۱۵ بیك متره دن عبارت و هر درلو انتظامدن عاری بر حالده در، که اوروپاده بونک عرضندن واسع و طولاً ایدی سکز مثلنه معادل جاده لر بولندیفی تأمل ایدیلنجه بو حالیه میدان اطلاقه بیله شایان اوله ماز .

بری مجسم و دیگرى مسطح شوایکی مثال معظم بوشهرک آثار قدیمه سیله

انتظامی استدلال ایچون واحد قیاسی عد اولنه مازمی ؟ یالکیز آت قوشد بمرق و ( زیمنازوم ) اوبونلرینی اجرا ایتمک ایچون ۱۵۰ بیك متره بر میدانی اولان بوشهرک سار برلرنده تنزه سکنه و تزین بلده ایچون متعدد میدانلری بولندیفی حقنده بزه قناعت ویره مزمی ؟ ( قز طاشی ) ( طاوشان طاشی ) ( آلتی مرمر ) ( عورت بازار ) دینلان محللرده حالا بقیه آثار و اطلاقلی کوریلان اساطینک مرکوز بولنمش اولدقلری برلرک شمعدیکی کبی برسوقاغلک کناری و بر باغچه نلک جداری ایله محدود اولدیغنه نصل احتمال ویربله بیلیر .

فاتح و بایزید ، و سلیمانیه و شهزاده جامعلرینک بولندقلری محللر برر واسع میدان ایدی . الیوم حربیه نظارتنک ( تعلیمخانه ) دینلان میدانی دخی « تلل سبعة قسطنطینیة » دن بری اوزرنده واقعدر .

بو میدانلری ، هر نه مقصده مبنی اولورسه اولسون تشکیل ابنیه ایله یوق ایتمک ، فاتحندن بشقه هیچ بر پادشاهک صلاحیتی اولماق لازم کلیرکن حیفا ، که صکرملری بعض متنفذ وزرا بیله میدانی خالی بولدقلرندن شهرک مالی - یعنی اهالینک کرک حفظالصحه و کرک اجرای تنزه نقطه نظرندن بر لازمه مدنیه لری - اولان بو برلری ضبط ایله جامعلره ، تربله له قلب ایتمشلردر . اسلامده تربه ذاتاً بدع سیئنه دن اولدیغی کبی عامیه هاند برلرک اشخاص طرفندن غصبیله معابده تخصیصنه دخی مساع شرعی یوقدر .

شناسی ، برجه سنی مقدمه مقال ایدندیکمز بند مخصوصنده استطراداً دیرکه : « حکمت عملیه اسلامیه نلک تدیر منزل بختنده یوللرک هوایی جلب ایدر صورتده اولسی لزومی اثبات اولنمشدر . حتی فاتح و سلیمانیه جامعلرینک اطرافنده کی سوقاقلرک وسعت و استقامتی بوندن نشأت ایتمش اولمق کرکدر . « کیدرک هر کس ابنیه جه معاملاتنده مختار بر اقلغله طریقلرجه مضایقه پیدا اولمشیدی . »

شو افاده به نظراً لدی الاقتصا سوزینی دیکلده بیله جک ، تعبیر دیکرله نظام و قانونه انقیاد ایتدیر یله میه جک اولانلر ابنیه جه معاملاتنده مختار بر اقلش ، یعنی

مالک اولدینی عرصه‌ی سوقاقه تجاوزله توسیعه پرواسر بولانلرک سینله سیله  
مملکت بو حاله گیرمش !

انسان نصل حیرت ایتمسون ، که شرقدن غریبه جنوبدن شماله قدر عرب  
وَ ایراندن ، افرنج وَ یوناندن یوزلرله کشورلر ضبط ایتمش وَ تسخیر ایتمکی بلاده  
نظام آسایش بخش ایش اولان بوقوجه ایمراطورلق کندی پای تختنده زوبولقدن  
کله درت بش وزیرک وَ یا آنلرک قبوسی خلقدن بش اون زوربانک حدود مشروعه  
وَ معروفه یی پامال ایله کرک سلطنته ، کرک مملکته عاقد اولان یرلری ، یوللری  
ضبط و مملکده بی پروا بولنه جق قدر صاحب اختیار اولسون ، وَ آنلره ، تجاوز  
حدود ایتمکلری حالده حدلری بیلدیرلمسون !

برملت آرمسند قانون و نظامه انقیاد فکری کسب زوال ایدوبده هرکس  
حرکاتنده اختیارینه تابع بولنه جق اولورسه اوملت ( ده قاداتس ) دینلان اضمحلال  
و اندراره قدر کیدر .

ایشته بزده ده حال بویله اولمشدر . آرتق فاتحک ، وَ سلیمان قانونینک  
جامعلری اطرافنده نمونه امتثال اولق اوزره آچمش اولدقلری سوقاقلرک حکمت  
تنظیمی خاطرندن جیقارلمشدر ،

## §

دها صکرملری یکیچیریلرک حرکات اطاعتشکنانه لری هرشیئی وضع اصلیسندن  
جیقاردینی کچی ، اخلاق ملتی دخی فوق العاده افساد ایشدر . هرکس عجز و قتوره  
دوشمش وَ آنک نتایج طبیعه سندن اولان تسلیمیت قدر پرستانه یه وَ یا برمسکنت -  
قناعتکارانه یه قایلوب کیتمشدر .

حکومتده . هر صباح کون طوغمندن مشیمه لیاک آغوش وقواته آتدینی  
یککی بر غائله ایله اشتغالدن باش آله مدینی جهتله انتظام بلدینی استکماله دکل .  
مملکته تأمین آسایشه بیله قدرتیاب اوله میوردی . حاصلی مملکت خلقی مستغرق

اولدقلری جهل یوزندن هر شیئی حکومتدن و تعبیر دیگرله صاحب دولتدن بکلیوردی . نته کیم :

« شاه واقف کرکدر احواله

وزرا به قالرسه وای حاله »

ییتی بوبابده ملتک حالت روحیه سنه ترجان اولان اقوالک اڭ بلینی در .

واقعا شرقک بیک ییلق اصول سیاست و اداره سی حکمجه خلقک هر شیئی حکومتدن بکله مسمی امور ضروریه دن ایدی . چونکه افکار تشبیه دن محروم و اوتندن بری وصایت حکومتله مألوف اولان بر ملت کندی باشنه قالجه هیچ برشی یاپه ماز . حتی ایچلرنده یایق اقتدارینی حازر اولان بعض اصحاب فطانت بولنسه بیله آنلرده بد بختانه ، کئرتده اولان طاقک مغلوب و مقهوری اولور .

بعضاً سلیم نالت و محمود نانی کبی مقصد ترقی یی استهداف ایتمش پادشاهلر کلدکجه ملتده برشوق تجدد او یانیوردی . فقط موجوده قناعت و هر بگی شیئه ، کورنکه مخالف اولدینی ایچون اعلان خصومت ایدن جهله ناس حکومتک تشبیهات ترقیورانه سنه ده تصورده ایکن ایقاع موانعدن گپرو طورمدیغندن پیروان تجددک بو صورته جسارتلری منکسر اولیوردی . حاصلی هیچ برشی یاییله میوردی . حتی بعض متمول خرسدیانلر یکچیریلردن بر اورتیه اتساب ایله بر چوربه جینک صحابته مظهر اولدقجه ساحلانه سی بیله تعمیر و تجدیده موفق اوله مازدی . بو حاللر مع التأسف بالتدریج نتیجه مضره سی گوستردی . باخصوص شرق عاداتی شدتله محافظه ده ثابت اولان ملت ، اقوام مترقیه ایله تأسیس مناسباندن اجتناب ایلدیکی کبی ، بلاد اجنبیه یه سیاحتله اسباب و وسائل ترقی یی مشاهده و تبیع فکرینه ده هیچ بر وقت یناشمدیغندن و بلکه اوروپا لیلرله مخالطه و مملکتلرینه سیاحت عندلرنده کبآردن معدود بولندیغندن ، و سمدالله پاشا مرحومک دیدیکی کبی — قادی نلرمن اولرینه نصل قیاغش ایه سارککلر مزده مملکتلرینه ایله جه قیانوب قالمش اولدقلرندن ، — ترقیات اجتماعیة اقوام بزم یک بیانچی قاله رق کتدکجه تدنی یه دوشلمشدر .

بر حسب حال حقیقت مأل اولان مسرودات آنفهدن شو نتیجه یی جب قارمق  
ایسترز، که: بوگون بزده موجوده قناعت خصلتک اڭ مسکینه بر شکلی تجلی  
ایتمکده و فکر تعقییدن تمامیه محروم اولدیلغزه هر موجود و مشهود شهادت ایتمکده در.  
مملکتده بر شهر امانتی وار. غالباً شهرده ۲۰ قدر دوائر بلدییه منقسم.  
هر دائرده اولکی کبی الاری باغلی بر حالده دکل. افعال و حرکاتنده مرید و سرپرست،  
شهر امانتک یوز اللی لیرا معاشی، کر چکدن متفنن و مقتدر. اوروپادن کتورلمش  
برده رئیس المهندسینی وار. حاصلی بر شهره، بر شکل انتظام و یرمک. مشهود  
اولان یولسز قلری ازاله یه چالشحق، سواققلره براز دها اعتنا ایله باقق، یعنی  
امر طهارت و نظافتی یالگنز بیوک جاده لره حصر ایتیه رک بلدکه عوام ناسک،  
و بالخاصه - ایکی معناسیله ده - بیکار طاقنک ازدحام کاهی بولنان محللری هر شینه  
ترجیحاً و حفظ صحت قواعد و قوانیننه توفیقاً تطهیر ایتدیرمک، و سواققلری مرور  
و عبوره صالح بر حاله کتورمک پک بیوک برهمته، پک بیوک بر خدمت و کلفته متوقف  
دکلدر؛ صانیرز. خصوصاً که بو وظیفه ایله موظف بر طاقفه بلدییه واردر، که بر درجه یه  
قدر الیرنده و سائط و ادوات تنظیفیه لری ده موجوددر. ظنمزه کوره امانتک  
بو خصوص لری تفتیشه مأمور مفتش لری ده بولنمده در. نه فائده که شهرک براز  
صابه و فقط خلیجه غلبه لک یرلری فرط حیرت و اق نسبته نفرته کور یله جک  
شیلردن کچلمیور. ما کولات صانان او یله دکانلر وار که قضایا داخلرینه احاله  
نظر ایدنلر، موقع اشتها و استهلا که قونمش اولان شیلری مدت عمرنده آغزینه  
قویماغه عهد ایدم جک قدر ملوث و مستکرم بر حالده کور مکده درلر. خلق  
نصایسه قید سزلغه و افراط اغماضه، دها طوغریسی عمایه مبتلا. کور میور، کور برسه  
آلدیر میور، وظیفه ایتمیور. عجبا بلدییه چاوشلری ده خلقک بو خواص غریبه سیله  
مفطور اولانلردن، یعنی باقار کور لر دمنی انتخاب و استخدام اولنمده در.

( مابعدی وار )

ابوالضیا